

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ



МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять з курсу

«ПИСЬМЕННИЦЬКИЙ ЕПІСТОЛЯРІЙ: ФІЛОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС»

(для студентів спеціальності 014. 01 «Середня освіта. (Українська мова та література)»

(Електронне видання)

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри

української філології та журналістики

Протокол № 3 від 26.11.2020

Сєверодонецьк – 2020

УДК 82(091)-6

Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Письменницький епістолярій: філологічний дискурс» (для студентів спеціальності 014.01 «Середня освіта (Українська мова та література)»). (Електронне видання) / Уклад.: В. Ю. Пустовіт. – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2020. – 33 с.

Пропоновані матеріали до виконання практичних занять з курсу мають на меті ознайомити магістрів із сучасними підходами до теорії епістолярного жанру, визначити ключові поняття курсу, ознайомити з вектором наукових досліджень.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів ступеня вищої освіти магістра.

Укладач: В.Ю.Пустовіт , професор, д.ф.н.

Відповідальний за випуск: В.Ю.Пустовіт , професор, д.ф.н.

Рецензент: О.В.Максименко, доцент, к.ф.н.

ЗМІСТ

Вступне слово 4

Тематика і зміст практичних занять 5

Практичне заняття 1-2. Письменницький епістолярій як явище національної культури 5

Практичне заняття 3. Історія становлення й розвитку української мови в письменницькому епістолярію 7

Практичне заняття 4. Дисидентський епістолярій: літературознавчий і методичний аспекти 9

Практичне заняття 5. Епістолярна літературна критика. Роль і функції в літературному процесі 11

Практичне заняття 6-7. Поетика інтимного епістолярію 13

Практичне заняття 8. Український письменницький еміграційний епістолярій 16

Практичне заняття 9-10. Листи та їхнє значення в системі біографічних досліджень життєвого шляху й творчості українських митців (на прикладі листування Лесі Українки) 17

Практичне заняття 11. Виховний потенціал письменницького епістолярію (В.Стус «Листи до сина») 20

Практичне заняття 12-13. Методика використання епістолярію в навчально-виховному процесі 22

Практичне заняття 14. Контрольно-залікова робота 24

Орієнтовні питання до іспиту 25

Рекомендована література до курсу 27

ВСТУПНЕ СЛОВО

Унікальна роль епістолярію й мемуаристики відома з найдавніших часів. У різні періоди розвитку людства на цінності цієї спадщини наголошувалося неодноразово. Багатовікову історію має традиція листування, наприклад, на згадку приходить лист із Новгороду: «Я послав тобі берьосту»... Адже приватні берестяні грамоти (так наші предки називали листи) XI-XV століть посіли місце в скарбниці унікальних джерел минулого, що розкриває індивідуально авторські, психологічні риси учасників листування.

Залишаючись фактом приватного життя, листи надають можливість зрозуміти естетичні й суспільно-політичні погляди автора, розшифрувати задуми написання того чи іншого твору. Так, чимало цікавого подають епістолярні екскурси до філософських трактатів та "Байок Харківських" Г. Сковороди, листування Г. Квітки-Основ'яненка, Лесі Українки, О. Кобилянської та багатьох інших митців, до того ж часто листування є ключем до розуміння значної частини літературної спадщини.

Обмежена кількість годин певною мірою зумовила особливості добору й компонування матеріалу теоретично-практичного курсу. Деякі теми виносяться на самостійне опрацювання, але тільки ті, що допомагають краще усвідомити сутність питання.

Контрольні питання до тем практичних занять сформульовано за проблемним принципом, щоб розкрити складні аспекти літературознавчого дослідження епістолярію, жанрово-стильові особливості листування, а також спонукати майбутніх дослідників до наукової роботи, дискусії та самостійного пошуку.

Тематика і зміст практичних занять

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1-2.

Письменницький епістолярій як явище національної культури

Контрольні питання

1. Становлення й розвиток епістолярної традиції в Європі.
2. Національна епістолярна традиція. До історії питання.
 - 2.1. Конститутивні параметри епістоли в античну епоху та в добу Київської Русі.
 - 2.2. Епістолярні здобутки від ренесансу до класицизму.
 - 2.3. XIX століття – визначний етап у розвитку українського епістолярію.
 - 2.4. Типологія листування в новітню епоху.
3. Письменницький епістолярій у системі літературних жанрів.
4. Лист як особлива жанрова структура. Типологія письменницького листа.
 - 4.1. Теорія жанру в літературознавстві.
 - 4.2. Поняття мовленнєвого жанру М. Бахтіна.
 - 4.3. Теоретичні аспекти та основні етапи вивчення письменницького листа.
5. Жанрово-стильові аспекти приватних кореспонденцій письменників. Епістолярій блогосфери.

Рекомендована література

1. Бахтин М.М. Проблема речевых жанров / Михаил Михайлович Бахтин. Собр. соч. – М.: Русские словари, 1996. – Т. 5: Работы 1940-1960 гг. – С. 159-206.
2. Григоренко І. Основні теоретичні підходи до жанрово-стильової атрибуції приватних письменницьких листів. *Науковий часопис НПУ*

- ім. М.П.Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство та літературознавство). Вип. 8. 2017. С. 62-67.*
3. Забіяка І. Епістолярна спадщина Василя Горленка : [монографія]. К. : ВПЦ «Київський університет», 2002. – 247 с.
 4. Заболотна Т. В. Епістолярна спадщина В. Винниченка: адресування і стиль : дис. кандидата філол. наук: 10.01.01. К., 2005. – 173 с.
 5. Кузьменко В. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20-50-х років ХХ століття : дис. ... доктора філол. наук : 10.01.01. К., 1999. – 355 с.
 6. Курило Л. М. Епістолярій Олеся Гончара і творча індивідуальність письменника : дис. кандидата філол. наук : 10.01.01. – К., 2006. – 200 с.
 7. Літературознавчий словник-довідник. К. : Академія, 2006. – 752 с.
 8. Ляхова Ж. Теоретичні питання дослідження епістолярію українського письменства // Літературознавство: Матеріали III конгресу Міжнародної асоціації українців. – Харків, 26-29 серпня 1996 р. К. : АТ «Обереги», 1996. – С. 85-90.
 9. Мазоха Г. С. Жанрово-стильові модифікації українського письменницького епістолярію другої половини ХХ століття : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література». К., 2007. 27 с.
 10. Морозова Л. І. Письменницький епістолярій у системі літературних жанрів : дис. кандидата філолог. наук : 10.01.06. К., 2006. – 223 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Історія становлення й розвитку української мови в письменницькому епістолярію

Контрольні питання

1. Різноманітність поглядів на епістолярій в сучасному мовознавстві.
2. Типологія дискурсивних одиниць українського епістолярію.
3. Відображення історії розвитку української мови в письменницькому епістолярію XIX-XX ст.
4. Робота письменників над укладанням словників української мови.
5. Гендерні особливості епістолярних комунікацій XIX-XX ст.
6. Формули мовленнєвого етикету: вітання, прощання, підписи тощо. Висловлювання прохання, подяки.
7. Методика лінгвостилістичних досліджень письменницького епістолярію.

Рекомендована література

1. Агафонова А. Термінологічне співвідношення антропозорієнтованих категорійних величин в епістолярному дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2015 № 18. том 1. С. 4-6.
2. Богдан С.К. Українська епістолярія другої половини 20 ст.: традиційне й індивідуальне у функціонуванні мовного етикету. *Мовознавство: Доповіді та повідомлення на ІV Міжнар. конгресу українців.* К.:Пульсари, 2002. С.261-267.
3. Ветрова Е. С. Семантика і функціонально-комунікативний аспект етикетних одиниць в епістолярній спадщині українських письменників XIX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ветрова Ельвіра Сабірівна; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2004. – 20 с.
4. Горболіс Л. Охоронний модус рідної мови на чужині (на матеріалі листів Павла Грабовського). *Дивослово.* № 6. 2011. С. 45-47.

5. Журавльова Н. М. Поетика української епістолярної ввічливості ХІХ – початку ХХ століття : монографія / Н. М. Журавльова. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2012. – 548 с.
6. Загнітко А. Мовна особистість в епістолярному дискурсі: типологія лінгвоіндивідуацій і лінгвоіндивідуалізацій. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. № 33. 2016. С. 58-72.
7. Загоруйко Н. Лінгвістичні студії Івана Світличного в епістолярії. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Сер. : Філологічна. 2012. Вип. 28. С. 67-75.
8. Костюк Н. Г. Епістолярій Д. І. Яворницького як відображення розвитку української мови на Катеринославщині. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. Вип. 9(2). С. 289-297.
9. Ленець К.В. Епістолярний стиль в історії нової української літературної мови. Жанри і стилі в історії української літературної мови. К. : Наук. думка, 1989. – 288с.
10. Пожидаєва І.В. Епістолярний дискурс: лінгвістичні традиції й когнітивно-прагматичний потенціал для можливих маніпуляцій у блогосфері *Лінгвістика*. 2014. № 1 (31). 72–81.
11. Стахів М. Український комунікативний етикет : навч.-метод. посіб. / М. Стахів. – К. : Знання, 2008. – 245 с.
12. Черкез І.Б. Українська мова в епістолярних текстах кінця ХІХ – початку ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / І.Б. Черкез ; Чернівецький. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2008. – 19 с.
13. Шабат-Савка С.Т. Вербалізація я-інтенцій в епістолярній комунікації Категорія комунікативної інтенції в українській мові : [монографія]. – Чернівці : Букрек, 2014. – С. 301-309.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Дисидентський епістолярій: літературознавчий і методичний аспекти

Контрольні питання

1. Інтелектуальний нонконформізм в Україні в 60-70-х рр. XX ст.: культурно-історичний аспект.
2. Листування українських поетів-дисидентів у контексті національної епістолярної традиції.
3. Епістолярій як новий жанр «табірної» літератури в умовах більшовицьких таборів для політв'язнів.
4. Відображення трагічного сум'яття авторів листів в умовах заідеологізованих стандартів життя й творчості, глибокої психологічної інтроспекції.
5. «Табірний» епістолярій як свідчення моральної стійкості, особистісної та національної гідності в'язнів сумління.
6. Жанрова парадигма таборового листування (лист-есе, лист-щоденник, лист-рецензія, лист-дискусія, лист-сповідь). Типологічна близькість до щоденників, художніх творів, наукових рефлексій.
7. Педагогічний дискурс («Листи до сина» В. Стуса, «Листи до Марієчки» І. Сокульського, листи В. Чорновола до синів Тараса й Андрія, І. Світличного до племінника Яреми, М. Горбала до сина Андрія та ін.).
8. Типологія відкритого письменницького листування.
9. Листи В. Стуса в програмі української літератури для 11 класу в частині «Для самостійного (додаткового) читання (профільний рівень, 2017 р.; рівень стандарту, 2018 р.).
 - 9.1. «Листи до матері з неволі» В. Марченка (рівень стандарту, 2018 р.).

Листи В. Марченка як свідчення епохи та «ключі» до читання епістолярію як жанру в частині «Читацький практикум» і «Суспільний та мистецький контекст» програми «Українська література» (10-11 класи, профільний рівень, 2017 р.).

9.2. Доцільність залучення епістолярних матеріалів до опанування теми «Дисиденти», текстуального вивчення творчості В. Стуса та самостійного читання поезії І. Калинця, а також до різних видів позакласної роботи, спрямованої на виховання національної самосвідомості учнів.

10. Інтеграційні форми засвоєння епістолярію як важливого джерела вивчення життєпису письменника.

Рекомендована література

1. Загоруйко Н. А. Літературно-естетичний дискурс таборового епістолярію українських шістдесятників : [дис. ... канд. філол. наук] / Н. А. Загоруйко. – Кам'янець-Подільський, 2012. – 195 с.
2. Зіновська А. Відкрите листування письменників як вияв авторської свідомості в умовах тоталітаризму. *Київська старовина*. 2004. № 2. С. 86-90.
3. Кузьменко В. І. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20–50х років ХХ ст. [монографія] / В. І. Кузьменко. – К. : Просвіта, 1998. – 305 с.
4. Мазоха Г. С. Український письменницький епістолярій другої половини ХХ століття : жанрово-стильові модифікації : [монографія] / Г. С. Мазоха. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.
5. Рух опору в Україні : 1960–1990. Енциклопедичний довідник / Голов. ред. О. Зінкевич. – К. : Смолоскип, 2010. – 804 с.
6. Тарнашинська Л. Б. Українське шістдесятництво : профілі на тлі покоління (історико-літературний та поетикальний аспекти) / Л. Б. Тарнашинська. – К. : Смолоскип, 2010. – 632 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5.

Епістолярна літературна критика. Роль і функції в літературному процесі

Контрольні питання

1. Сучасні теорії критики.
2. Розвиток у листах письменників поглядів на роль і завдання літературної критики.
 - 2.1. Класифікація письменницьких листів з літературною критикою (за Л.Вашків): листи, в яких адресанти безпосередньо висловлюють своє розуміння твору чи ставлення до його автора; листи, через які письменники переказують авторам певних творів думку авторитетних людей чи просять передати комусь свою власну думку; листи, де адресанти діляться враженнями від прочитаного (рідше – почутого) з своїми однодумцями; листи, в яких письменники просять прислати твори тих чи інших авторів, виявляючи зацікавлене ставлення до їх творчості. Навести приклади.
 - 2.2. Епістолярій Г.Квітки-Основ'яненка, Т.Шевченка, П.Куліша як зразок зародження літературної критики.
 - 2.3. Літературно-критичні погляди Л.Глібова.
3. 70-90-і роки XIX ст. другий період розвитку української літературно-критичної думки. Основи критичної рефлексії в епістолярії І.Нечуя-Левицького.
4. Погляди І.Франка на роль і завдання літературної критики, які поділяли Леся Українка, О.Кобилянська, М.Коцюбинський у листах.
5. Вплив епістолярних літературно-критичних оцінок письменників на розвиток українського літературного процесу кінця XIX- початку XX століття.
6. Огляд епістолярних рецензій: роману «Андрій Лаговський» (лист Лесі Українки до А.Кримського від 16 листопада 1905 р.), циклу «Гірські думи»

- О.Маковея (лист О.Кобилянської до О.Маковея від 7 грудня 1898 р.), оповідання «Іскаріот» В.Жуковецької (лист І.Франка до В.Жуковецької від 5 серпня 1911 р.) та ін.
7. Ступінь самокритицизму письменників, зафіксований у їхніх епістоляріях. Приклади в листах М.Коцюбинського, О.Кобилянської, І.Франка, автокоментарі Лесі Українки.
 8. Листовний перебіг дискусії, викликаной статтею С.Єфремова «В поисках новой красоты», що була надрукована в №№ 10-12 за 1902 рік у часописі «Киевская старина».

Рекомендована література

1. Вашків Л.П. Епістолярна літературна критика: становлення, функції в літературному процесі: монографія. – Тернопіль: Поліграфіст, 1998.-135 с.
2. Єфремов С.О. В поисках новой красоты // Літературно-критичні статті. – К.: Дніпро, 1993. – С. 48-121.
3. Історія української літературної критики / М.Д.Бернштейн, Н.Л.Калениченко, П.М.Федченко та ін. — К.: Наук. думка, 1988. — 456 с.
4. Історія української літературної критики та літературознавства. Хрестоматія. У трьох книгах. Книга перша: Навч. посібник / Упоряд. П.М.Федченко, М.М.Павлюк, Т.В.Бовсунівська; за ред. П.М.Федченка. –К.: Либідь, 1996.– 416 с.
5. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та інші. — К.: ВЦ «Академія», 1997.
6. Шерех Ю. Два стилі літературної критики // Слово і час. – 1992.– № 12. – С. 9-18.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6-7.

Поетика інтимного епістолярію

Контрольні питання

1. Генеза досліджень інтимного листування. Дефініції поняття «інтимний лист» у контексті епохи.
2. Філософська основа романтичного листа. Кордоцентричні засади романтичного: епістолярний текст і сфера сакрального. Християнська філософія як ідеологічне підґрунтя романтичного листа.
3. Проблемно-тематичний спектр інтимного романтичного листа. Проблема волі особистої та волі національної в епістолярних текстах Т. Шевченка.
4. Художня концепція жінки в інтимному романтичному листі: між міфом і реальністю.
5. Лист як первісний простір жіночої літератури (на матеріалі епістолярію Марка Вовчка).
6. Філософська основа модерного інтимного листа. Інтерпретація ідей Ф. Ніцше в інтимному епістолярію О. Кобилянської та В. Винниченка: від трансляції до дискусії.
7. Екзистенціал «самотність» як філософська домінанта модерного листа.
8. Гендерна філософія як проблемно-тематична домінанта інтимного епістолярію І. Франка.
9. Авторська інтенційність модерного інтимного листа: від біографічного автора до наратора. Наративні особливості епістолярного діалогу О. Кобилянська – Леся Українка.
10. Чоловічий автобіографізм в епістолярних діалогах В. Стефаник – В. Морачевський, А. Кримський – Б. Грінченко.
11. Інтимний лист межі XIX – XX ст. як синкретизм документальних та архетипно-символічних образів. Маріологічна концепція інтимного епістолярію О. Кобилянської та В. Стефаника.

12. Архетип «Іншого» в листах О. Луцького (образ О. Кобилянської в інтимних листах О. Луцького крізь призму архетипу «Іншого»).
13. Епістолярний текст доби модернізму як «Текст еманції Еросу-Логосу». Концепти «любов-агапе» та «любов-ерос» в інтимному епістолярію О. Кобилянської.
14. Відтінки кохання в любовному епістолярії М. Коцюбинського: між жертовністю і нарцисизмом.
15. Метамова інтимного листування українських письменників крізь призму модерністської естетики.
16. Жанрово-стильова своєрідність модерного інтимного листа.

Рекомендована література

1. Зарицька Л. Поетика листів Івана Франка до Ольги Рошкевич у контексті інтимного листування українських письменників. *Українське літературознавство*. 2010. № 72. С. 59-65.
2. Зборовська Н. В. Код української літератури: проект психоісторії новітньої української літератури: [монографія] / Н. В. Зборовська. – К.: Академвидав, 2006. – 504 с.
3. Ільків А. Інтимний дискурс письменницького епістолярію другої половини ХІХ – початку ХХ століть: монографія / Анна Ільків. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2016. – 372 с.
4. Коцюбинська М. Х. «Мати свою Беатріче...»: (Листи до Олександри Аплаксіної) / М. Х. Коцюбинська. – К.: Критика, 2008. – С. 317- 336.
5. Любов славетних письменників у листах і в житті: зб. художньо-документальних нарисів / [авт.-упоряд. В. Кирилюк]. – К.: Криниця, 2008. – 496 с.
6. Миронець Н. І. Володимир Винниченко: таємниці кохання. Хронологія інтимів: документальна розповідь / Н. І. Миронець. – К.: Ярославів Вал, 2013. – 256 с.

7. Нахлік Є. К. Пантелеймон Куліш між Параскою Глібовою і Горпиною Ніколаєвою: біографічно-культурологічне дослідження з досі невідомого листування / Є. К. Нахлік. – Львів, 2009. – 319 с.
8. Остап Луцький і сучасники: листи до О. Кобилянської й І. Франка та ін. Забуті сторінки / [під ред. Ю. Луцького]. – Нью-Йорк, 1994. – 206 с.
9. Пустовіт В. Поетика листів М.Коцюбинського до Олександри Аплаксіної в контексті любовного епістолярію / Валерія Пустовіт // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 45. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. – С. 185-189.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Український письменницький еміграційний епістолярій

Контрольні питання

1. Історія еміграції українців (XIX ст., кінець XX – початок XXI ст.).
2. Листування В.Винниченка як джерело інформації про життя української політичної еміграції в Європі у 1920-х роках.
3. Епістолярій Уласа Самчука як індикатор літературного побуту його часу.
4. «Листи із степової України» Докії Гуменної – джерело до вивчення початку колективізації села в УСРР наприкінці 20-х років XX століття.
5. Важливі соціальні, національні, політичні, філософські, психологічні, екзистенційні питання в епістолярії Б.Антоненка-Давидовича, Віри Вовк, В.Барки та ін.
6. Жанрово-стильові домінанти письменницьких кореспонденцій до Віталія Мацька.

Рекомендована література

1. Мацько В.П. Епістолярний материк. Том 1. Хмельницький: Видавець ФОП Цюпак А.А., 2018. 448 с.
2. Миронець Н. Епістолярна спадщина Володимира Винниченка як джерело просопографічної інформації. *Наукові записки Кіровоградського педагогічного університету. – Сер.: філологічні науки.* Вип. 27. 2000. С. 9-17.
3. Панченко В. Будинок з химерами. Творчість Володимира Винниченка 1900–1920 рр. у європейському літературному контексті. – Кіровоград, 1998. – 272 с.
4. Пангелова М.Б. Епістолярій Уласа Самчука як індикатор літературного побуту його часу. *Молодий вчений.* № 12.1 (40). 2016. С. 352-359.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9-10

Листи та їхнє значення в системі біографічних досліджень життєвого шляху й творчості українських митців

(на прикладі листування Лесі Українки)

Контрольні питання

1. Епістолярій Лесі Українки в науковій літературі: вектор досліджень.
2. Біографічний та літературний контекст письменницького листування Лесі Українки.
3. Листи – творча лабораторія митця.
 - 3.1. Мовна концептосфера листовних діалогів.
 - 3.2. Національно-культурний аспект листів Лесі Українки: хронотоп подорожей; мариністика (описи моря, кораблів тощо); хвороба (обладнання лікарні, медичні препарати, способи лікування).
 - 3.3. Епістолярій як історико-літературне джерело.
 - 3.3.1. Епістолярій Лесі Українки як приватний документ та історико-літературне джерело становлення української соціал-демократичної думки XIX – початку XX століть.
 - 3.3.2. Редакторські погляди Лесі Українки, відображені в листуванні.
 - 3.3.3. Листування Леся Українки як джерело з історії національно-культурного життя українців Галичини кінця XIX – початку XX ст.
4. Специфіка родинного листування.

5. Культурний простір листування Леся Українка – Ольга Кобилянська: творчі взаємини на тлі доби.

Рекомендована література

1. Богдан С. К. Епістолярій Лесі Українки і мовленнєвий етикет українського народу. *Українська мова та література в школі*. 1993. № 2. С. 33-37.
2. Леся Українка. Листи: 1876-1897 / Упорядкування Прокіп (Савчук) В.А., передмова Агеєвої В.П. Київ: Комора. – 2016. – 512с.
3. Леся Українка. Листи: 1898-1902 / Упоряд. Прокіп (Савчук) В.А. Київ: Комора. – 2017. – 544с.
4. Леся Українка. Листи: 1903-1913 / Упоряд. Прокіп (Савчук) В.А. Київ: Комора. – 2018. – 736 с.
5. Пустовіт В. Ю. Соціокомунікативний аспект медичної теми в епістолярії Лесі Українки. *Образ: науковий журнал*. Суми; Київ, 2016. Вип. 3 (21). С. 82-91.
6. Пустовіт В. Націєтворчі інтенції в мемуаристиці Олени Пчілки й Лесі Українки. *Леся Українка і родина Косачів в контексті української та світової культури. Науковий збірник*. Вип. 4. Луцьк, 2011. С. 69-73.
7. Савчук В.А. Епістолярна спадщина Лесі Українки: джерелознавчо-текстологічний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.філол. наук: спец. 10.01.09 «Літ. джерелознавство і текстологія»/Савчук Валентина Анатоліївна. – К., 2009. – 20с.
8. Святовець В.Ф. Епістолярна спадщина Лесі Українки: Листи в контексті художньої творчості /Володимир Федорович Святовець. – Київ: Вища школа, 1981. – 184 с.
9. Сліпушко О. Незнана Леся Українка: Листи так довго йдуть... Знадоби архіву Лесі Українки в Слов'янській бібліотеці у Празі / О. Сліпушко. – К. : Просвіта, 2003. – С. 291-301.

10. Українка Леся. Зібрання творів. У 12 т. Т. 10. Листи (1876-1897) / Леся Українка; упорядкув. В. Яременка. – К. : Наук, думка, 1978. – 543 с.
11. Українка Леся. Зібрання творів. У 12 т. Т. 11. Листи (1898 – 1902)/Леся Українка; упорядкув. В. Яременка. – К. : Наук, думка, 1978. – 472 с.
12. Українка Леся. Зібрання творів. У 12 т. Т. 12. Листи (1903 – 1913) / Леся Українка; упорядкув. В. Яременка. – К. : Наук, думка, 1979. – 681 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Виховний потенціал письменницького епістолярію

(В. Стус «Листи до сина»)

Контрольні питання

1. Традиції використання листів як спосіб педагогічного впливу на адресата.
2. До історії питання: короткий екскурс «Повчання» Володимира Мономаха, «Листи до сина» Філіппа Честерфільда.
 - 2.1. Виховний ідеал в педагогічному епістолярії І.Вишенського, Г.Сковороди, І.Котляревського.
3. Етико-естетичний дискурс епістолярію В.Стуса.
4. «Листи до сина» В. Стуса – дидактизм і батьківські настанови.
5. Етикетні формули ввічливості у листах – звертання на Ви.

Рекомендована література

- 1.Завгородня Т. Епістолярний жанр як важливий засіб батьківського виховання. *Рідна школа*. № 8-9. 2013. С.20-24.
2. Загоруйко Н.А. Листи Василя Стуса як феномен епістолярної творчості. URL: http://eprints.oa.edu.ua/1322/1/Zagoruuko_230412.pdf (дата звернення: 12.02.2019).
3. Дьоміна В. Історичний розвиток епістолярного жанру в художньо-педагогічній літературі. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Випуск L. Слов'янськ, 2010. С. 267-277.
4. Єршова Л.М. Виховний ідеал у педагогічній епістолярії І.Вишенського, І.Котляревського та Г.Сковороди. *Вісник Житомирського державного університету. Випуск 5 (71). Педагогічні науки*. 2013. С. 42-47.
5. Мартиненко Д. В. Епістолярії як джерело з історії педагогіки. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія : психолого-педагогічні науки*. Ніжин, 2009. Кн. 4. С. 82–86.

6. Мазоха Г. Епістолярій В. Стуса як складова вияву індивідуальності поета. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*. 2014. № 21–22. С. 112–122. URL: <http://japul.donnu.edu.ua/article/view/2817/2856> (дата звернення: 12.02.2019).
7. Не відлюбив свою тривогу ранню... Василь Стус – поет і людина: Спогади, статті, листи, поезії / упоряд. О. Орач. Київ : Укр. письмен., 1993.- 400 с.
8. Стус В. Листи до сина. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – 192 с.
9. Стус В.С. Твори : у 4 т., 6 кн. Львів : Просвіта, 1997. Т. 6 (додатковий). Кн. 1: Листи до рідних. 496 с. Кн. 2: Листи до друзів та знайомих. 262 с. URL: [Stus_Vasyl.Tom_6.Lysty_do_ridnyh.1576.ua.doc](#); [Stus_Vasyl.Tom_6.Lysty_do_druziv_ta_znajomyh.1576.ua.doc](#) (дата звернення: 10.02.2019).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12-13.

Методика використання епістолярію в навчально-виховному процесі

Контрольні питання

1. Науково-педагогічні основи використання епістолярної спадщини письменників на уроках української літератури.
- 1.2. Пізнавальне та виховне значення епістолярної спадщини українських письменників.
- 1.3. Епістолярій як один із засобів активізації інтересу до вивчення літератури в школі.
2. Епістолярна спадщина письменника як засіб формування моральності учнів засобами біографії.
3. Форми і методи роботи з листами на уроках української літератури.
4. Системність у використанні епістолярних матеріалів.
5. Епістолярій на різних етапах уроку. Створення емоційного фону.
6. Використання епістолярних матеріалів у процесі аналізу художнього твору.
- 6.1. Цитата з листа в ролі епіграфа до уроку.
- 6.2. Цитата з листа як тема письмової роботи.
- 6.3. Епістолярій на підсумкових уроках.
- 6.4. Письменницький лист на уроках позакласного читання.
- 6.5. Використання епістолярних матеріалів у позакласній роботі.
7. Епістолярій митців слова у чинних програмах української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах.
8. Роль епістолярної спадщини майстра художнього слова у формуванні моральності учнів.

Рекомендована література

1. Бронзенко Т. А. Індивідуалізація письменницької постаті на уроках української літератури: напрямки вирішення проблеми. *Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 4. С.11-15.

2. Галич О. А. Письменницькі мемуари в школі / О. А. Галич. – 2-ге вид. – Луганськ : Знання, 2001. – 146 с.
3. Овдійчук Л. Павло Грабовський як особистість: вивчення біографії письменника у загальноосвітній школі та ВНЗ за першоджерелами на основі критичного мислення. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 5. С. 45-52.
4. Петриченко Н. Використання епістолярної спадщини письменників на уроках української літератури: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2004. – 144с.
5. Петриченко Н. Лист письменника на учнівській парті. *Дивослово*. 2004. № 4. С. 32-37.
6. Пустовіт В. Вивчення письменницької мемуаристики на уроках літератури: формування національної гідності молоді. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2010. № 25 (245). С. 4-11.
7. Пустовіт В. Формування національної самосвідомості студентів засобами української мемуаристики. *Актуальні проблеми формування національної самосвідомості під час навчання у вищих навчальних закладах: Матеріали круглого столу 16 жовтня 2009 року*. Донецьк: ДЮОІ, 2009. С. 32-36.
8. ШулярВ. Вивчення епістолярію Дмитра Кременя під час лабораторного заняття у старшій профільній школі [Текст]: [матеріали до уроку] *Українська література в загальноосвітній школі*. 2013. № 9. С. 15-19.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 14

Контрольно-залікова робота

- Підготуватися до захисту наукового дослідження.
- Ознайомитися з переліком питань до іспиту.
- Оформити зошит конспектів першоджерел.
- Виконати модульну контрольну роботу.

Зразок варіанта модульної контрольної роботи

- 1.З'ясувати особливості відкритих листів (приклад обрати самостійно).
2. Створити методичну модель вивчення письменницького епістолярію в контексті його художньої творчості.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Лист в системі художньо-документальних жанрів (біографія і лист; автобіографія і лист; лист і щоденник; лист і записна книжка; лист і літературний портрет; лист і мемуари).
2. Епістолярій письменника як об'єкт літературознавчих досліджень.
3. Поетика епістолярного тексту.
4. Відкриті листи як вияв авторської позиції в умовах тоталітаризму.
5. Особисте й суспільне в приватній кореспонденції дисидентів.
6. Літературно-критичний дискурс у листах дисидентів.
7. Специфіка в'язничного листування.
8. Дослідницька діяльність школярів під час роботи з письменницьким епістолярієм.
9. Літературне дисидентство як феномен політики й феномен мистецтва слова.
10. Парадигма наукового дослідження письменницького епістолярію.
11. Листи як об'єкт дослідження різних галузей наукового студіювання (літературознавства, епістології, історії, філософії, психології, психолінгвістики, культурології тощо).
12. Різні рівні вивчення письменницького епістолярію: жанровий, проблемно-тематичний, хронологічний та ін.
13. Полістильовий характер епістоли (синтез кількох стилів: розмовного, публіцистичного, художнього, ділового).
14. Синергетична основа епістолярію.
15. Епістолярій як вагоме першоджерело для рецепції художнього світу письменника, документальний матеріал для вивчення його біографії, оригінальний чинник для з'ясування багатогранності духовного життя митця, індивідуальних особливостей його мислення, творчої манери.

16. Позитивні зрушення в галузі теорії епістолографії, розробка оригінальних методик аналізу різних видів епістол (приватна кореспонденція, художні листи, відкриті листи тощо) у працях науковців останніх десятиліть (Г. Мазохи, С. Кіраля, М. Коцюбинської, В. Кузьменка, О. Рарицького й ін.).
17. Актуальні питання епістолярію: наукові дискусії.
18. Український письменницький епістолярій XIX ст.: постаті, тексти, проблеми.
19. Жанрові різновиди листа. Класифікації. Дискусії.
20. Історія розвитку українського й світового епістолярію.
21. Письменницький лист як жанр художньо-документальної прози.
22. Інтимний дискурс письменницького епістолярію.
23. Гендерні особливості жіночого епістолярію.
24. Епістолярій блогосфери. Переписка та висвітлення власних точок зору та вражень.
25. Лінгвістичний аналіз листів. Специфіка мовної організації тексту.
26. Жанр травелогу в листах.
27. Письменницький епістолярій у системі літературних жанрів. поняття мовленнєвого жанру М. Бахтіна.
28. Теорія епістолярного жанру в літературознавстві.
29. Генеза відкритого листування в Україні та європейська епістолярна традиція.
30. Романтичний інтимний лист другої половини XIX століття: проблемно-тематичний, образний та жанрово-стильовий рівні тексту.
31. Модерний інтимний лист межі XIX – початку XX століть: поетикальні особливості й палітра жанрово-стильових модифікацій.
32. Епістолярій діаспори. Генеза досліджень. Постаті. Жанрово-стильові особливості.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

1. Вашків Л. П. Епістолярна літературна критика: Становлення, функції в літературному процесі : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.02 / Львів. унів-т ім. Івана Франка, 1995. 25 с.
2. Войцехівська І. Н. Епістологія. Короткий історичний нарис. Київ, 1998. 54 с.
3. Галич О. А. Метажанр у системі вчення про роди та жанри / О. А. Галич // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. 2009. № 18(81). С. 25 – 28.
4. Галич О. А. Письменницькі мемуари в школі / О. А. Галич. – 2-ге вид. – Луганськ : Знання, 2001. – 146 с.
5. Галич О. А. Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза, перспективи / О. А. Галич. – Луганськ : Знання, 2001. – 246 с.
6. Григоренко І. В. Епістолярна спадщина Панаса Мирного в літературно-критичному контексті доби: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література” / І. В. Григоренко. – К., 2011. – 20 с.
7. Дудко В. И. Эпистолярное наследие украинских писателей-реалистов конца XIX – нач. XX вв. в контексте украинско-русских литературных взаимосвязей : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.01.01 „Украинская литература” / В. И. Дудко. – М., 1989. – 18 с.
8. „Журавлі повертаються...”: З епістолярної спадщини Богдана Лепкого / упоряд. В. Качкан. – Л. : Фенікс, 2001. – 920с.
9. Забіяка І. М. Епістолярна спадщина Василя Горленка : монографія / І. М. Забіяка. – К. : Київ. ун-т, 2002. – 247 с.

10. Загоруйко Н. А. Літературно-естетичний дискурс таборового епістолярію українських шістдесятників : [дис. ... канд. філол. наук] / Н. А. Загоруйко. – Кам'янець-Подільський, 2012. – 195 с.
11. Зарицька Людмила. Жанрово-стильові особливості епістолярію Івана Франка (на матеріалі інтимного листування) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Л. В. Зарицька; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2011. – 19 с.
12. Ільків Анна. Інтимний дискурс письменницького епістолярію другої половини ХІХ – початку ХХ століть: автореф. дис. ... д. філол. наук : 10.01.01 / А.В. Ільків; Київський ун-т імені Бориса Грінченка. – К., 2016. – 43с.
13. Кіраль С. „Віддати зумієм себе Україні”: Листування Трохима Зінківського з Борисом Грінченком / С. Кіраль. – Київ-Нью-Йорк, 2004. – 520 с.
14. Колошук Н.Г. Табірна проза в парадигмі постмодерну /Н.Колошук. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006 – 499с.
15. Кузьменко В. І. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20–50х років ХХ ст. [монографія]/ В. І. Кузьменко. – К. : Просвіта, 1998. – 305 с.
16. Кузнецов В. Втілення етико-естетичної максими у поглядах Василя Стуса на призначення митця та мистецтва / Володимир Кузнецов // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія літературознавство. – Харків : ППВ “Нове слово”, 2008. – Вип. 2. – С. 105–109.
17. Ляхова Ж. Історія української епістології: дослідження та видання епістолярної спадщини / Жанна Ляхова // Слово і час. – 2006. – № 6. – С. 70 – 81.
18. Ляхова Ж. Т. За рядками листів Тараса Шевченка / Ж. Т. Ляхова. – К. : Дніпро, 1984. – 134 с.

- 19.Ляхова Ж. Т. Листи Тараса Шевченка і розвиток українського епістолярію в першій половині XIX ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Ляхова Жанна Тимофіївна. – К., 1974. – 154с.
- 20.Ляхова Ж. Теоретичні питання дослідження епістолярію українського письменства / Ж. Ляхова // Літературознавство: матеріали III конгр. Міжнар. асоціації українців (Харків, 26 – 29 серп. 1996 р.) / відповід. ред. О.Мишанич. – К. : ОБЕРЕГИ, 1996. – 496 с.
- 21.Мазоха Г. С. Український письменницький епістолярій другої половини XX століття : жанрово-стильові модифікації : [монографія] / Г. С. Мазоха. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.
- 22.Мацько В.П. Епістолярний материк. Том 1. Хмельницький: Видавець ФОП Цюпак А.А., 2018. 448с.
- 23.Морозова Л. І. Письменницький епістолярій у системі літературних жанрів : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / Київ. нац. ун-т Імені Тараса Шевченка. Київ, 2006. 223 с.
- 24.Назарук М. Й. Українська епістолярна проза кінця XVI – поч. XVII ст. : дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Назарук Микола Йосипович – К., 1994. – 192 с.
- 25.Найрулін А. О. Епістолярій Михайла Коцюбинського в історії української літературної мови (особливості конотації епістолярію письменника) : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01 / Найрулін Анатолій Олександрович. – Луганськ, 2006. – 190 с.
- 26.Невська Ю. Дискурсиви в організації й авторизації епістолярного дискурсу: типологічно-прагматичний аспект (на матеріалі епістолярію М. Куліша): Дис. канд. філол. наук 10.02.01 / Невська Юлія Володимирівна. – Харків, 2018. – 231с.
- 27.Петриченко Н. Г. Методика використання епістолярних матеріалів у процесі вивчення української літератури : [дис. ... на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук] / Н. Г. Петриченко. – К., 2003. – 183 с.

28. Погребняк І. Громадське і приватне в епістолярії Бориса Грінченка : автореф. дис.... канд. філолог, наук : 10.01.01 / Погребняк Інга Василівна; Київ, ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : [б. н.], 2013. – 19 с.
29. Рарицький О. А. Партитури тексту і духу (Художньо-документальна проза українських шістдесятників / : [монографія] / О. А. Рарицький. – К. : Смолоскип, 2016. – 488 с.
30. Святовець В. Епістолярна спадщина Лесі Українки: Листи в контексті художньої творчості / В. Святовець. – К. : Вища шк., 1981. – 184 с.
31. Старченко Т. Епістолярій Європейських письменниць ХІХ століття: пошуки орієнтирів, християнська мотивація / Т. Старченко ; за ред. проф. А. З. Москаленка. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 170 с.
32. Ткачівський В. В. Німецькомовне листування Івана Франка як літературознавче джерело : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література” / В. В. Ткачівський. – Івано-Франківськ, 1997. – 18 с.
33. Холодняк О.В. Стилїстика листів М.О. Максимовича: Дис. канд. філол. н.: 10.02.02./ Холодняк Олена Василівна. – Харків, 2017. – 24с.
34. Швець А. Жінка з хистом Аріадни : Життєвий світ Наталії Кобринської в генераційному, світоглядному і творчому вимірах : монографія / Ін-т Івана Франка НАН України; Лекторій СУА з жіночих студій; ВГО Союз Українок. – Львів, 2018. – 752 с.
35. Skwarczyńska S. Teorialistu / Stefania Skwarczyńska. – Lwów : Pierwsza Związkowa Drukarnia, 1937. – 373 s.

Методичне забезпечення

1. Пустовіт В.Ю. Українська історико-біографічна проза: Постаті. Тексти. Проблеми. Навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Луганськ, 2006. – 52с.
2. Пустовіт В. Проблеми націєтворення в мемуарному дискурсі вітчизняних письменників ХІХ століття. Монографія. Луганськ: Знання, 2008. – 284с.

3. Пустовіт В. Жанри української мемуаристики в літературному дискурсі XIX століття. – Луганськ: Глобус, 2010. – 60 с.
4. Пустовіт В.Ю. Письменницький епістолярій: філологічний дискурс. Навчально-методичний посібник /В. Ю. Пустовіт. – К., Інтерсервіс, 2020. – 106 с.
5. Пустовіт В. Ю. Український письменницький епістолярій XIX ст.: відображення перебігу літературного процесу: монографія / В. Ю. Пустовіт. – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2019. – 329 с.

Інформаційні ресурси

1. Інститут літератури ім. Т.Шевченка: <http://www.ilnan.gov.ua/index.htm>
2. Національна спілка письменників України: <http://www.nspu.org.ua>
3. Українська література: електронна бібліотека: <http://www.ukrlit.com.ua>
4. Енциклопедія української літератури: <http://www/proza.cjm/ua>
5. Українська бібліотека «Джерело»: <http://ukrlib.com>
6. EXLIBRIS – українська електронна бібліотека: <http://ukrlib.com>
7. Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка: <http://www.philology.Kiev.ua>
8. НДІ українознавства: <http://www.rius.kiev.ua>
9. Український лінгвістичний портал: <http://www1.ulif.org.ua/ulif/>
10. Тестові Інтернет-портали: www.ets.org; www.testportal.com.ua
11. Віртуальні зустрічі з письменниками, публіцистами, літературознавцями на сайті: «ЛітАкцент». Володимир Панченко - головний редактор сайту.
12. Народна українська академія: <http://www.nua.kharkov.ua>
13. <http://www.ukr-in-school.edu-ua.net> – українська мова і література в школі науково-методичний журнал електронна версія.
14. www.taras.com.ua Народна шевченківська премія»
15. Українська бібліотека «Джерело»: <http://ukrlib.com>

16. Епістолярна література – жанр листа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lessons.com.ua/epistolyarna-literatura-zhanr-lista-vidkrite-list>.

Методичні рекомендації
до практичних занять з курсу
«ПИСЬМЕННИЦЬКИЙ ЕПІСТОЛЯРІЙ: ФІЛОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС»
(для студентів спеціальності 014.01 «Середня освіта
(Українська мова та література)»)
(Електронне видання)

У к л а д а ч :

В.Ю.Пустовіт
Редактор В.Ю.Пустовіт

Підписано до друку _____.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір типограф. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. № _____. Обл.- вид. арк. _____.

Тираж _____ екз. Вид. № _____. Замов. № _____.. Ціна договірна.

Видавництво
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: 93400, м. Сєвєродонецьк, Луганська обл.,
пр. Центральний, 59-а, головний корпус.

Телефон: 8(06452) 4-03-42

Е – mail vidavnictvoSNU.ua@gmail.com